

Hirst gegn Bretlandi

Dómur frá 6. október 2005 - Yfirdeild

Mál nr. 74025/01

3. gr. 1. viðauka. Réttur til frjálsra kosninga

10. gr. Tjáningarfrelsi

14. gr. Bann við mismunun

Takmörkun kosningaréttar. Fangar.

1. Málsatvik

Kærandi, John Hirst, er breskur ríkisborgari.

Þann 11. febrúar 1980 játaði kærandi manndráp og dæmdur til lífstíðarfangelsis með fyrirvara um endurskoðun. Sá hluti refsingar hans sem byggðist á varnaðar- og endurgjaldssjónarmiðum rann út 25. júní 1994. Hann var hins vegar áfram vistaður í fangelsi á þeim grundvelli að af honum stafaði almannahætta. Þann 25. maí 2004 var honum veitt reynslulausn úr fangelsi.

Sem fanga í refsiaflánun er kæranda, ásamt um 48.000 öðrum föngum í Bretlandi, meinað skv. 3. gr. laga um ríkisborgararétt frá 1983 að kjósa í þing- og sveitarstjórnarkosningum. Kærandi höfðaði mál fyrir dómstólum á grundvelli breskra mannréttindalaga frá 1998 þar sem hann byggði á því að 3. gr. greindra laga bryti gegn sáttmálanum. Kröfum hans og síðar áfrýjun var hafnað.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi byggði á því að bann við þátttöku hans í kosningum á þeim grundvelli að hann væri afplánunarfangi bryti gegn 3. gr. 1. viðauka við sáttmálann, sem og 10. og 14. gr. sáttmálans.

Niðurstaða deildar

Þann 30. mars 2004 komst deild 7 dómara að þeirri einróma niðurstöðu að brotið hefði verið gegn 3. gr. 1. viðauka við sáttmálan og að ekki væri nauðsynlegt að skoða kærana sérstaklega frá sjónarhóli 10. og 14. gr. sáttmálans. Dómstóllinn taldi þá niðurstöðu fela í sér nægilegar miskabætur kæranda til handa, en dæmdi honum 12.144 evrur í málskostnað á grundvelli 41. gr. sáttmálans.

Niðurstaða yfirdeildar

Um 3. gr. 1. viðauka: Dómstóllinn lagði áherslu á að réttindi sem tryggð eru með 3. gr. 1. viðauka sáttmálans eru grundvallarstoðir skilvirks og raunverulegs lýðræðis og réttarríkis, en jafnframt væru ýmsar leiðir færar við tilhögun og framkvæmd kosninga og tækju þær m.a. mið af sögulegum, pólitískum og menningarlegum forsendum í hverju aðildarríki fyrir sig.

Að því er fanga snerti lagði dómstóllinn áherslu á að þeir njóta almennt þeirra grundvallarmannréttinda sem sáttmálinn tryggir, þó að undanskildum réttinum til frelsis. Sáttmálinn byggði á því að umburðarlyndi og víðsýni væru aðalsmerki lýðræðislegs þjóðfélags, og því kæmi sjálfkrafa svipting kosningaréttar á grundvelli almenningsálits ekki til greina. Krafan um umburðarlyndi kæmi þó ekki í veg fyrir að ríki gætu varið sig gegn háttsemi sem hefur það að markmiði að grafa undan eða vanvirða réttindi sem í sáttmálanum felast. Þannig gætu þau réttindi sem 3. gr. 1. viðauka tryggir ekki útilokað að takmarkaður sé kosningaréttur manns sem gerist t.d. sekur um misbeitingu opinbers valds eða vanvirðir grundvallarstoðir lýðræðis- og réttarríkis. Mikið þyrfti þó að vera í húfi áður en gripið væri til þess að svipta mann svo mikilsverðum rétti sem kosningarétti. Í því sambandi krefðist meginreglan um meðalhóf þess að skýr og nægileg tengsl væru á milli háttseminnar sem um

ræddi og sviptingar kosningaréttar. Hér, eins og endranær, veitti málsmeðferð fyrir dómstóli ríka tryggingu gegn handahófskenndum ákvörðunum.

Lögmætt markmið. Í 3. gr. 1. viðauka eru þau markmið sem réttlæta takmörkun á rétti sem greinin tryggir ekki rakinn sérstaklega. Af hálfu breska ríkisins var því haldið fram að takmörkunin væri reist á varnaðarsjónarmiðum og einnig væri henni ætlað að auka borgaralega ábyrgð og virðingu fyrir réttarríkinu. Dómstóllinn féllst á að líta mætti svo á að umrædd takmörkun væri gerð í greindum tilgangi.

Meðalhöf. Breska ríkið hélt því fram að bannið væri í raun háð takmörkunum þar sem það hefði aðeins áhrif á um 48.000 fanga, og aðeins þá sem dæmdir höfðu verið fyrir háttsemi sem varðaði fangelsisrefsingu, en ekki þá sem haldið væri í eða þá sem afplánuðu vararefsingu vegna sekta.

Dómstóllinn taldi hins vegar umræddan fjölda, 48.000 fanga, umtalsverðan og að ekki væri hægt að bera því við að fjöldinn væri í raun óverulegur. Í hópi þessara 48.000 fanga væru m.a. fangar sem afplánuðu fangelsisrefsingu allt frá einum degi til lífstíðar, sumir fyrir afbrot sem gátu talist tiltölulega smávægileg en aðrir fyrir hin alvarlegustu brot. Þá leit dómstóllinn til þess að við sakfellingu og ákvörðun refsingar tækju dómstólar á Englandi og í Wales enga sérstaka afstöðu til sviptingar réttinda hverju sinni og þá væru engin skýr tengsl á milli atvika hvers máls og sviptingar kosningaréttar. Ljóst væri einnig að engin málefnaleg umræða hefði farið fram af hálfu löggjafans um réttmæti þessarar fortakslausu takmörkunar á kosningarétti og hefðu því hvorki þeir hagsmunir sem á vegast með banninu verið metnir sérstaklega af löggjafanum né sjónarmið um meðalhóf.

Hvað varðaði málsástæðu um sameiginlega hefð aðildarríkja um sambærilega takmörkun réttinda fanga tók dómstóllinn fram að þótt nokkurs ósamræmis gætti á milli laga aðildarríkja hvað þetta varðaði væri óumdeilt að Bretland væri ekki eina landið sem takmarkaði kosningarétt afplánunarfanga. Í raun gengju lög Bretlands ekki eins langt og sumra annarra ríkja hvað þetta varðaði. Bæði væru þær undantekningar gerðar á sviptingu kosningaréttar sem áður voru raktar og auk þess fengju menn kosningarétt aftur að lokinni afplánun. Framhjá því yrði þó ekki litið að minnihluti aðildarríkja sáttmálans, ekki fleiri en 13, hefðu lögleitt sambærilega takmörkun á kosningarétti fanga. Auk þess hefði það atriði eitt og sér ekki úrslitaáhrif á niðurstöðu máls kæranda að um sameiginlega hefð Evrópuríkja væri að ræða.

Enda þótt að aðildarríkjum sé veitt ríkt svigrúm til mats á þessu sviði sáttmálans er það alls ekki ótakmarkað að mati dómstólsins. Þó að staða fanga hafi að nokkru verið bætt með lögum á árinu 2000, sem heimiluðu kosningarétt gæsluvarðhaldsfanga, yrði ekki framhjá því litið að umrædd 3. gr. laganna frá 1983 sem takmarkaði kosningarétt afplánunarfanga hefði almennt gildissvið. Að mati dómstólsins var takmörkunin svo almenn, sjálfvirk og fortakslaus að hún gat ekki fallið innan þess svigrúms aðildarríkja til mats sem gildir skv. 3. gr. 1. viðauka sáttmálans, jafnvel þótt ríkt væri. Hefði nefnt ákvæði því verið brotið.

Að því virtu að aðildarríki sáttmálans hafa valið ólíkar leiðir til að taka á þeim álitamálum sem tengjast banni við kosningarétti sakfelldra fanga taldi dómstóllinn það undir breska ríkinu komið að meta hvernig réttindi þau sem felast í 3. gr. 1. viðauka sáttmálans yrðu sem best tryggð framvegis.

Um 10. og 14. gr.: Að mati dómstólsins gaf kærufnið ekki tilefni til sérstakrar skoðunar varðandi 10. og 14. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn taldi niðurstöðu sína um að brotið hefði verið á framangreindum rétti kæranda fela í sér nægilegar bætur honum til handa. Honum voru dæmdar 23.200 evrur í málskostnað á grundvelli 41. gr. sáttmálans.

Fimm dómarmar skiluðu séráliti.